

Vergaderjaar 1988–1989

20 301

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en enkele andere wetten ter regeling van de deeltijdarbeid van rechterlijke ambtenaren

Nr. 5

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 8 februari 1989

Ik heb de eer het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie als volgt te beantwoorden.

1. Algemeen

1.1. Tijdsduur van voorbereiding

Met genoegen heb ik er kennis van genomen dat het voorliggende wetsvoorstel ter regeling van de deeltijdarbeid van rechterlijke ambtenaren algemeen instemming heeft ontmoet.

Gelet op die instemming is het begrijpelijk dat door de leden van enige fracties vraagtekens zijn geplaatst bij de tijdsduur die de voorbereiding van het wetsvoorstel in beslag heeft genomen.

Allereerst wil ik daarover opmerken dat, om te bereiken dat de te ontwerpen regeling van de deeltijdarbeid zou rusten op een breed draagvlak binnen de rechterlijke macht, het onderwerp met grote zorgvuldigheid behandeld moest worden; dat bracht op zich al een ruim tijdsbeslag mee. Daarnaast bleek dat de meningen binnen de rechterlijke macht over de wijze waarop deze regeling zou moeten worden ingericht, verdeeld waren. Het daaruit voortvloeiende uitvoerige mondeling overleg heeft eveneens tijd gekost. De stelling van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat het niet nodig zou zijn geweest de rechterlijke macht tweemaal te consulteren, kan ik niet onderschrijven. De eerste consultatie van de rechterlijke autoriteiten betrof de voorstellen, vervat in het advies van de Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie. Pas na ontvangst van de commentaren daarop en na voltooiing van het naar aanleiding van die commentaren gevoerde overleg was het mogelijk een ontwerp voor een wetsvoorstel op te stellen. Omdat dit op belangrijke punten afweek van de voorstellen van de Staatscommissie en het bovendien elementen bevatte die de Staatscommissie buiten beschouwing had gelaten, zoals de overgangsregelingen, was het nodig ook dit ontwerp-wetsvoorstel aan de rechterlijke autoriteiten ter beoordeling voor te leggen. Deze fase van voorbereiding heeft verhoudingsgewijs de meeste tijd gekost. Hoewel de voorbereidingsperiode als geheel tamelijk lang is geweest, ben ik van mening dat alle afzonderlijke

stappen noodzakelijk waren, en dat het gemiddelde tijdsverloop tussen die stappen niet als extreem lang kan worden aangemerkt, zoals moge blijken uit het volgende overzicht.

december 1980	advies Staatscommissie
juli 1981	consultatie rechterlijke autoriteiten en Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR)
eind 1981	laatste reacties ontvangen; hierop volgt veel intern en extern overleg over inhoud en vormgeving van de regeling
december 1983	ontwerp-wetsvoorstel om commentaar naar rechterlijke autoriteiten en NVvR
medio 1984	laatste commentaren ontvangen; reactie BVvR vergt mondeling overleg
januari 1985	nader schriftelijk bericht van NVvR; vergt opnieuw mondeling overleg
september 1985	wetsvoorstel om advies naar Emancipatieraad
februari 1986	advies Emancipatieraad
juli 1986	wetsvoorstel naar RRD/ministerraad
november 1986	wetsvoorstel naar Raad van State
april 1987	advies Raad van State
oktober 1987	nader rapport; wetsvoorstel naar Tweede Kamer

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen om een overzicht van de maatregelen die op mijn ministerie zijn genomen ter zake van de planning en de voortgangsbewaking van het wetgevingsproces.

Bij de schriftelijke voorbereiding van de Justitiebegroting 1989 is over deze materie een vraag gesteld door de leden van de P.v.d.A.-fractie (Kamerstukken II, 1988-89, 20 800 hoofdstuk VI, nr. 5, vraag 59, respectievelijk nr. 6, antwoord 59).

Gelet op het belang van de zaak, ga ik op deze plaats graag andermaal op dit onderwerp in. Het wetgevingsprogramma van mijn ministerie is uitermate zwaar. Het kenmerkt zich voorts door het vaak plotseling naar voren komen van urgente onderwerpen, waardoor tegelijkertijd andere projecten tijdelijk minder aandacht moeten krijgen. Het verwezenlijken van de doelstelling, dit programma binnen de gestelde termijn c.q. binnen redelijke termijn af te werken, vergt een grote kwalitatieve en kwantitatieve inspanning van de Stafafdelingen Wetgeving. Om de werklast zo efficiënt mogelijk te verwerken, zijn prioriteitsstelling en planning de laatste jaren geïntensiveerd. Hetzelfde geldt voor de voortgangsbewaking. In dat kader geldt vanaf het begin van dit jaar ten aanzien van bij het parlement in behandeling zijnde wetsvoorstellen de interne regel, dat binnen zes weken nadat de betrokken Kamer een memorie of verslag heeft doen verschijnen, een concept-antwoord aan mij wordt voorgelegd. Indien blijkt dat, bij voorbeeld door de omvang en/of de diepgang van het stuk van de zijde van de Kamer of om redenen van prioriteitstelling, deze termijn niet kan worden gehaald, wordt dat in de vijfde week aan mij medegedeeld en wordt een nieuwe termijn afgesproken. Verder is door vergroting van de flexibiliteit tussen de Stafafdelingen Wetgeving en de capaciteit voor de afhandeling van prioritaire wetgevingsprojecten vergroot. Niettemin bleek het dringend gewenst het aantal wetgevingsjuristen uit te breiden, zij het dat dat slechts in bescheiden mate mogelijk was. Met het treffen van deze maatregelen is voorshands het noodzakelijke en het mogelijke gedaan om de hiervoor bedoelde doelstelling te realiseren. Ik blijf echter de problematiek van de wetgevingscapaciteit op mijn ministerie nauwlettend volgen. Het is daarbij geenszins uitgesloten dat, zodra de budgettaire en formatieve ruimte daarvoor aanwezig is, tot verdere uitbreiding zal worden overgegaan.

1.2. *Weggelaten onderwerpen*

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen, welke onderdelen uit het ontwerp van december 1983 niet in het wetsvoorstel zijn opgenomen.

Naast een enkele technische aanpassing gaat het om een wijziging van de regeling voor de gerechtssecretarissen en een regeling van de beëdiging door de Hoge Raad van functionarissen ten aanzien van wie dit bij de wet is bepaald. Beide aangelegenheden hadden geen enkele relatie met de regeling van de deeltijdarbeid; zij waren slechts uit opportuniteitsoverwegingen opgenomen. De aanpassing van de regeling voor de gerechtssecretarissen was en is niet zeer urgent en kan bij nader inzien beter in het ruimere kader van de griffiersvoorziening onder ogen worden gezien. De regeling van de beëdiging door de Hoge Raad, die uit hoofde van een grondwettelijke bepaling wel enige urgentie had, is om die reden naar een ander wetsvoorstel overgebracht (inmiddels de Wet van 21 mei 1986, Stb. 285).

1.3. *Advies Emancipatieraad*

Naar aanleiding van de opmerking van de leden van de V.V.D.-fractie dat een deel van het advies van de Emancipatieraad niet was afgedrukt kan ik mededelen dat dit het gevolg van een vergissing moet zijn. Het betreft de laatste paragraaf van het advies; deze heb ik nu als bijlage bij deze memorie gevoegd.

2. Uitgangspunten voor en vormgeving van de regeling van de deeltijdarbeid

De leden van alle aan het woord zijnde fracties hebben vragen gesteld en opmerkingen gemaakt met betrekking tot de uitgangspunten voor en de vormgeving van de voorgestelde regeling. In deze paragraaf zal ik op de in dit verband aan de orde gestelde thema's ingaan.

2.1. *Algemeen uitgangspunt voor de regeling*

Het is onderdeel van het regeringsbeleid om zoveel mogelijk de gelegenheid te scheppen dat arbeid in deeltijd kan worden verricht. Voor de meeste rijksambtenaren is deeltijdarbeid reeds mogelijk krachtens een samenstel van bepalingen, neergelegd in het Algemeen Rijksambtenarenreglement (Stb. 1931, 248) en het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984 (Stb. 1983, 571). Het past geheel in dit beleid die mogelijkheid ook voor rechterlijke ambtenaren te openen, temeer omdat de praktijk heeft uitgewezen dat er onder de rechterlijke ambtenaren ook werkelijk behoefte aan bestaat. Sinds 1972, toen de bestaande regeling voor het aanwijzen van plaatsvervangers voor het verrichten van een deel van de gewone (dat wil zeggen: de volledige) taak, haar beslag kreeg, is in toenemende mate van die regeling (oneigenlijk) gebruik gemaakt om structureel deeltijdarbeid te effectueren.

Thans zijn er, naast ruim 1000 rechterlijke ambtenaren die een volledige functie vervullen, omstreeks 120 plaatsvervangers met een deeltijdaanwijzing werkzaam. Het valt te verwachten dat, enerzijds onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen, anderzijds als gevolg van de nu voorgestelde regeling van de deeltijdarbeid, het aantal deeltijdwerkers onder de rechterlijke ambtenaren nog zal toenemen. In dit verband merk ik nog op dat er thans ongeveer 50 gerechtsauditeurs in deeltijd werkzaam zijn. Een aantal hunner zal in de toekomst tot rechter kunnen worden benoemd, naar valt aan te nemen met handhaving van hun deeltijd. Het openbaar ministerie heeft meer terughoudendheid betoond ten opzichte van de deeltijdarbeid dan de zittende magistratuur. Dit berust blijkbaar op de opvatting dat de werkzaamheden van het openbaar ministerie zich minder goed zouden lenen om in deeltijd te worden verricht. De werkelijkheid weerspiegelt dit echter niet. Het aantal

deeltijdwerkers onder de officieren van justitie belooft eveneens ongeveer 10% en stemt derhalve overeen met het totaalbeeld.

2.2. *Andere motieven*

Een beweegreden om tot de voorgestelde regeling te komen ligt, naast het hiervoor genoemde algemene uitgangspunt, in de opvatting dat de rechtspositie van deeltijdwerkers in beginsel gelijkwaardig dient te zijn aan die van volledig werkenden. In de memorie van toelichting is daarop al ingegaan.

Emancipatoire overwegingen hebben hierbij niet voorop gestaan. Dat ligt, gezien het relatief grote aantal vrouwen dat reeds thans binnen de rechterlijke macht werkzaam is, ook niet voor de hand. De regeling beoogt derhalve niet een, niet bestaande, rechtspositionele achterstelling van vrouwen ten opzichte van mannen teniet te doen. Nochtans kan niet worden ontkend dat de nieuwe regeling van belang is voor vrouwen die reeds in deeltijd binnen de rechterlijke macht werken en voor vrouwen die dat in de toekomst wensen te gaan doen. Het is ook om die reden geweest dat het wetsvoorstel om advies aan de Emancipatieraad is voorgelegd.

Aan de voorgestelde regeling van de deeltijdarbeid heeft niet ten grondslag gelegen de gedachte dat deze zou kunnen leiden tot verlichting van de werklast van de volledig werkenden. Voor de bepaling van de bezetting van een college of parket zullen de deeltijdwerkers, evenals thans reeds het geval is, worden herleid tot volledig werkenden. Van «extra» rechters of officieren van justitie in deeltijd zal derhalve geen sprake zijn.

2.3. *Ondeelbare functies*

Aan de vragen en opmerkingen hierover ligt blijkbaar impliciet ten grondslag de gedachte dat er functies zijn die niet door twee personen te zamen kunnen worden vervuld. Ik deel die opvatting: het is niet wel denkbaar dat bij voorbeeld een rechtbank twee «halve» presidenten zou hebben of een arrondissementsparket twee «gedeeltelijke» hoofdofficieren. Ook buiten de rechterlijke macht zijn tal van functies te noemen die niet door twee of meer personen te zamen kunnen worden vervuld. Bij deeltijdarbeid moet men echter niet in de eerste plaats denken aan deling van functies, al zal zich dat in de praktijk soms wel voordoen. Deeltijdarbeid is in de eerste plaats het verrichten van bepaalde werkzaamheden gedurende minder dan het aantal uren dat de norm vormt voor een volledige werkweek. Wanneer de werkzaamheden inhouden het dragen van verantwoordelijkheid en het uitoefenen van activiteiten als leidinggevende, zullen de mogelijkheden om die werkzaamheden in deeltijd uit te oefenen veelal beperkt zijn. Dat hoeft nochtans niet te leiden tot de conclusie dat zodanige functies per definitie uitsluitend in volledige tijd kunnen worden vervuld. Ik stel mij niet voor het werken in deeltijd in deze gevallen te stimuleren; integendeel meen ik dat enige terughoudendheid in deze gewenst is. Ik sluit echter niet uit dat, zoals vermeld in de memorie van toelichting, onder omstandigheden aan leidinggevenden werken in deeltijd kan worden toegestaan. Een voorbeeld daarvan zou kunnen zijn dat een oudere president van een rechtbank het in de resterende jaren van zijn loopbaan wat kalmer aan moet gaan doen en uit dien hoofde zijn dagelijkse arbeidstijd met een uur wenst te verminderen. Wanneer nu de wegvallende uren (in dit voorbeeld vijf per week) adequaat kan worden opgevangen door een of meer vice-presidenten, bij voorbeeld door het overnemen van een aantal korte gedingen, en overigens de rechtbank geen hinder ondervindt van de gedeeltelijke afwezigheid van de

president, dan lijkt mij een verzoek om in deeltijd te werken voor inwilliging vatbaar. Vanzelfsprekend zal in dergelijke gevallen aan de adviezen van de daarvoor aangewezen autoriteiten een groot gewicht worden toegekend.

Ik ga er, gelet op het voorgaande, van uit dat er bij de betrokkenen in redelijkheid geen verkeerde verwachtingen kunnen worden gewekt. Voor het opstellen van richtlijnen ter zake zie ik voorshands geen reden.

2.4. Minimale deeltijd

Ik constateer dat het voorgestelde minimum voor de leeftijd, te weten de helft van de volle tijd, in het algemeen wordt aanvaard. De leden van de P.v.d.A.-fractie brachten de gedachte in, het minimum te stellen op tweevijfde deel van de volle tijd.

Ik blijf echter van mening dat het minimum voor de deeltijd op de helft van de volledige werktijd moet worden bepaald.

Hierdoor wordt voorkomen dat de rechterlijke functie de facto het karakter van een nevenbetrekking kan krijgen, waardoor de regeling van de onverenigbaarheden zou moeten worden aangepast voor de deeltijdwerkers, althans voor een bepaalde groep daarvan. Voorts zou de ervaring bij (beginnende) deeltijdwerkers die minder dan de helft van de volledige werktijd werkzaam zijn, te langzaam worden opgebouwd, hetgeen onder meer als nadeel heeft dat een andere dan een beperkte voorziening in de sfeer van de anciënniteit zou moeten worden getroffen. Ten slotte worden de organisatorische problemen aldus zo klein mogelijk gehouden. Ik teken hierbij aan dat deze opvatting door de rechterlijke macht wordt onderschreven.

De verruiming van de woonplaatsvoorschriften is ingegeven door de gedachte dat de regeling die voor departementsambtenaren bestaat, ook voor de rechterlijke macht zou moeten gelden. Dit geldt des te meer indien de voorgestelde regeling van deeltijdarbeid voor de rechterlijke macht wordt ingevoerd. Het gaat immers niet aan om aan iemand die de rechterlijke functie slechts in deeltijd uitoefent, stringente eisen ten aanzien van het toegestane woongebied te stellen. De verruiming van de woonplaatsvoorschriften mag naar mijn mening echter niet als argument worden gehanteerd om de minimale deeltijd op twee dagen per week te stellen, zeker niet nu de hiervoor omschreven principiële argumenten zich daartegen verzetten. Betrokkenen zullen ieder voor zich dienen te bepalen hoeveel tijd zij ten behoeve van hun (deeltijd)arbeid kwijt willen zijn aan het woon-werkverkeer.

Dat het minimum voor de deeltijd de huidige plaatsvervangers met een tweevijfde taak voor een dilemma zou kunnen plaatsen, zoals de leden van de P.v.d.A.-fractie opmerkten, waag ik te betwijfelen. Er zijn thans zeventien van deze plaatsvervangers. Tien van hen bevinden zich in een opleidingssituatie of nemen een tijdelijk onvervulde plaats (gedeeltelijk) waar; zij behoren derhalve tot de categorieën waarvoor de nieuwe deeltijdregeling niet is bedoeld. De overige zeven krijgen krachtens overgangsrecht drie de tijd om zich te bezinnen op de mogelijkheid hun wekelijkse arbeidstijd met (ten minste) een halve dag uit te breiden. Ik meen dat die termijn als voldoende kan worden aangemerkt om voor mogelijke, bij de inwerkingtreding van de regeling bestaande, bezwaren tegen uitbreiding van de arbeidstijd een oplossing te vinden. Daarbij zal de te kiezen wijze van vervulling van de deeltijd, waarop ik in onderdeel 2.5 van deze memorie zal ingaan, ook een rol kunnen spelen.

2.5. Wijze van vervulling van de deeltijd

De wijze waarop de deeltijd kan worden vervuld heeft ook vragen opgeroepen. Enerzijds betreffen deze het vereiste dat er wekelijks

gewerkt moet worden, anderzijds het gedeelte van de volle tijd waarop de deeltijd kan worden bepaald.

Wat het vereiste om wekelijks te werken betreft teken ik in de eerste plaats aan, dat ook thans reeds de overeengekomen deeltijd als regel wekelijks wordt vervuld. In zoverre brengt dit vereiste derhalve geen wijziging van de bestaande situatie mee. Daarnaast ben ik van mening dat de aansluiting met hetgeen op dit punt geldt voor het niet tot de rechterlijke macht (in ruime zin) behorende personeel bij de gerechten gewaarborgd moet zijn. Ook dit personeel dient, evenals de rijksambtenaren in het algemeen, wekelijks gemiddeld de overeengekomen deeltijd te werken. De manier waarop aan dit vereiste in de praktijk uitvoering wordt gegeven, kan worden overgelaten aan het overleg tussen de plaatselijk bevoegde autoriteit en de betrokken deeltijdwerker. Tal van variaties zijn denkbaar. Wanneer ik als voorbeeld neem een «halve» taak, dan zou die kunnen worden vervuld door dagelijks een halve dag te werken, door per week twee hele dagen en een halve dag te werken of mogelijk zelfs door de ene week twee dagen en de volgende week drie dagen te werken. Bij de keuze van de variant zullen in elk afzonderlijk geval de wensen en mogelijkheden van de deeltijdwerker en de mogelijkheden van de organisatie tegen elkaar moeten worden afgewogen. Voorop staat echter, dit in antwoord op een vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie, dat wekelijks gemiddeld de overeengekomen arbeidstijd dient te worden vervuld.

Ook door het gedeelte van de volle tijd, boven het minimum van de helft, vrij te laten en dit gedeelte niet te binden aan vijfden of tienden van de volle tijd, wordt aangesloten bij hetgeen in de gewone rijksdienst geldt. De deeltijd zal dus in uren worden uitgedrukt. Mocht zich wederom een arbeidsduurverkorting voordoen, dan zullen de rechterlijke ambtenaren die in deeltijd werken op gelijke wijze kunnen worden behandeld als andere rijksambtenaren met een deelbetrekking. Bij de laatste arbeidsduurverkorting verkeerden de rechterlijke ambtenaren in een nadeliger positie dan die andere ambtenaren, juist als gevolg van het vijfden-systeem waarin hun deeltijd was uitgedrukt.

De door de leden van de C.D.A.-fractie geuite vrees dat het gestelde minimum, te zamen met het vereiste van wekelijkse vervulling, de belangstelling voor een deeltijdfunctie bij de rechterlijke macht nadelig zou kunnen beïnvloeden, deel ik niet. Zoals ik in onderdeel 2.1 van deze memorie al heb medegedeeld, is die belangstelling onder de rechtspositioneel minder aantrekkelijke regeling voor het aanwijzen van plaatsvervangers om een deel van de gewone taak te vervullen, in de loop der jaren geleidelijk gegroeid en valt zelfs een verdere uitbreiding van het aantal deeltijdwerkers te verwachten.

Voorts merk ik op, dat het ook onder de nieuwe regeling mogelijk blijft rechter-plaatsvervangers bij voorbeeld uit de geledingen van de advocatuur en de wetenschap, bij het werk van de rechterlijke colleges in te zetten.

2.6. *Behandeling verzoeken*

Het spreekt vanzelf dat, waar de mogelijkheid om in deeltijd te werken nadrukkelijk vermelding gaat vinden in de wet, in de praktijk ook zo soepel mogelijk met de door belanghebbenden hieromtrent geuite wensen moet worden omgegaan. Steeds zal dus zorgvuldig moeten worden bezien of aan de wensen tot aanstelling in deeltijd van hen die in dienst treden of aan verzoeken tot omzetting van volle tijd in deeltijd van reeds aanwezigen, kan worden voldaan. Het kan zich evenwel voordoen dat, wanneer een rechter verzoekt in deeltijd te mogen werken, de inwilging van dat verzoek moet worden aangehouden totdat op adequate wijze in opvulling van de vrijkomende tijd is voorzien, bij voorbeeld door

het aantrekken van een andere (deeltijd)rechter. In meer algemene zin zou het inwilligen van verzoeken om in deeltijd te werken op bezwaren stuiten, wanneer het aantal deeltijdwerkers bij een bepaald dienstonderdeel een zodanige omvang zou aannemen, dat daardoor problemen in de bedrijfsorganisatorische gang van zaken dreigen te ontstaan. Bij de behandeling van de verzoeken zullen de adviezen van de daarvoor aangevozen autoriteiten centraal staan. Ik ga ervan uit dat, wanneer zich bezwaren tegen inwilliging van een verzoek aandienen, op plaatselijk niveau ernaar zal worden gestreefd die bezwaren weg te nemen.

Tegen de afwijzing van een verzoek zou door de rechterlijke ambtenaren die niet voor het leven zijn benoemd, beroep kunnen worden ingesteld bij het Ambtenarengerecht. De voor het leven benoemde rechterlijke ambtenaren hebben, uit hoofde van het bepaalde in artikel 2, tweede lid, van de Ambtenarenwet 1929 (Stb. 530), die beroepsmogelijkheid niet.

Het afwijzen van een verzoek hoeft niet te geschieden bij koninklijk besluit. Volstaan kan worden met een besluit van de minister van Justitie, daartoe gemachtigd door de Koningin.

2.7. Anciënniteit

Naast de instemming die van de zijde van verschillende fracties is betoond met de voorgestelde anciënniteitsregeling, zijn daaromtrent ook vragen gesteld.

Wat de totstandkoming van de voorgestelde voorziening betreft, kan ik mededelen dat deze het resultaat is van intensief overleg met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

Het ontwerp-wetsvoorstel van december 1983 bevatte nog geen regeling op dit punt. Het weglaten ervan achtte ik toen, gegeven de minimale deeltijd, niet onverantwoord. In de praktijk blijkt een deeltijd van de helft of meer er in het algemeen niet toe te leiden dat het langer duurt vooraleer men een zekere ervaring heeft verworven. Van de kant van de rechterlijke macht werd op het ontbreken van een specifiek voor deeltijdwerkers geldende anciënniteitsregeling, waardoor dezen voor de toepassing van de in de artikelen 16 en 17 van Reglement I (Stb. 1838, 36) neergelegde anciënniteitsregels op één lijn zouden staan met voltijdwerkers, aanvankelijk gereageerd met voorstellen voor een pro rato-regeling die in de meest vergaande vorm gedurende de gehele loopbaan zou gelden. Zo'n regeling zou ertoe hebben geleid dat een deeltijdwerker gedurende zijn gehele loopbaan telkens weer zou worden «ingehaald» door volle-tijdwerkers. Dit laatste achtte ik onaanvaardbaar. Het daarop volgende overleg heeft er ten slotte toe geleid, dat met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak overeenstemming werd bereikt over de in het wetsvoorstel neergelegde voorziening. Het effect van deze voorziening zal in ieder geval zijn, dat er duidelijkheid ontstaat omtrent de rang van benoeming van de deeltijdwerkers en dat zij voor de toepassing van wettelijke voorschriften waarbij de anciënniteit een rol speelt, allen voortaan op gelijke wijze zullen worden behandeld. In die gevallen waarin een deeltijdrechter thans steeds als jongste rechter wordt aangemerkt op grond van de overweging dat hij «slechts» plaatsvervanger is, zal toepassing van de nieuwe regels kunnen leiden tot duidelijke herschikking van de onderlinge rangorde van rechters. In de overige gevallen zal de regeling niet of slechts in geringe mate wijziging van de rangorde meebrengen.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen, erin te voorzien dat de in artikel XI van het wetsvoorstel opgenomen overgangsbepaling met betrekking tot de anciënniteit ook zal gelden voor hen die bij inwerking-treding van de wet reeds in gewone (volledige) dienst waren, doch voordien als plaatsvervanger waren aangewezen om (een deel van) de gewone taak te vervullen.

Ik acht dit een zinvol voorstel. Derhalve heb ik in de bij deze memorie gevoegde nota van wijziging een aanvulling van het wetsvoorstel op dit punt opgenomen.

2.8. Formele beletselen voor aanstelling in deeltijd ingevolge de overgangsregeling

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen, welke de formele beletselen zouden kunnen zijn voor inwilliging van een verzoek tot aanstelling in deeltijd ingevolge de in artikel X van het wetsvoorstel opgenomen overgangsvoorziening.

Twee van de mogelijke beletselen liggen in het overgangsartikel besloten. Het ene is de, uit de verwijzing naar het nieuwe artikel 7b van de Wet op de rechterlijke organisatie voortvloeiende, minimale deeltijd: een verzoek om aanstelling met een deeltijd van minder dan de helft kan niet worden gehonoreerd. Het andere beletsel kan liggen in bepaalde nevenwerkzaamheden. Ook het verzoek van degene die zijn nevenactiviteit (die in de positie van plaatsvervanger was toegestaan doch onder de nieuwe regeling niet meer) in de gewone deeltijd wenst te handhaven, zal niet kunnen worden ingewilligd. Een verder beletsel kan liggen in de werksituatie waarin de betrokkene zich bevindt. Ik noem als voorbeeld het geval dat een plaatsvervanger is aangewezen om een door ziekte tijdelijk onvervulde kantonrechtersplaats waar te nemen. Wanneer nu voorzienbaar is dat de zieke spoedig zijn werkzaamheden zal hervatten, zal dat ertoe kunnen leiden dat het verzoek van de plaatsvervanger om als «gewone» deeltijdrechter te worden aangesteld, niet kan worden ingewilligd wegens de omstandigheid dat inwilliging ertoe zou leiden dat de wettelijke maxima voor de samenstelling dan wel de begroting zouden worden overschreden.

2.9. Nieuwe regeling voor de plaatsvervangers

De leden van de fractie van D66 vroegen zich af, of de nieuwe regeling voor het aanwijzen van plaatsvervangers mogelijk een probleem kan opleveren, nu geëist gaat worden dat tussen opvolgende aanwijzingen een onderbreking van zes maanden moet liggen.

Ik heb aan de praktijk met betrekking tot het aanwijzen van plaatsvervangers voor een deeltijd, om te worden opgeleid of om een tijdelijk onvervulde taak waar te nemen, geen indicaties kunnen ontlenen dat de beoogde periode van onderbreking tot moeilijkheden zou kunnen leiden. Het komt niet of nauwelijks voor dat plaatsvervangers met uitgesproken specialistische taken worden belast. De toekomst zal op dit punt uitsluitsel moeten brengen. Mocht alsnog van problemen blijken, dan zal heroverweging van de regeling moeten plaatsvinden.

Een substantiële periode van onderbreking tussen opeenvolgende aanwijzingen blijft evenwel nodig om te voorkomen dat de regeling voor de plaatsvervangers een «tweede weg» voor de deeltijdarbeid wordt, waarop de regeling van de onverenigbaarheden niet van toepassing is.

2.10. Evaluatie

Het lag reeds in mijn voornemen, dit in antwoord op een vraag van de leden van de C.D.A.-fractie, de door de Emancipatieraad aanbevolen evaluatie te doen plaatsvinden.

Het tijdstip dat mij daarvoor geschikt lijkt, is drie jaar na inwerking-treding van de wet. Alsdan kan ook de werking van de in artikel X van het wetsvoorstel neergelegde overgangsregeling in de beschouwingen worden betrokken.

3. Overige onderwerpen

3.1. *Nederlanderschap als benoemingsvereiste*

De leden van de P.v.d.A.-fractie vonden het benoemingsvereiste voor rechterlijke ambtenaren van het Nederlanderschap niet zonder meer vanzelfsprekend.

Ik hecht eraan, allereerst te benadrukken dat deze nationaliteitseis niet nieuw is. Voor de grondwetswijziging van 1983 bepaalde artikel 5 van de Grondwet dat vreemdelingen niet «tot landsbediening» benoembaar waren, tenzij bij de wet anders bepaald. Voor rechterlijke ambtenaren was niet «anders bepaald». Wel is – eigenlijk ten overvloede – de eis van het Nederlanderschap verscheidene malen in de wet opgenomen, echter niet in de Wet op de rechterlijke organisatie. De nationaliteitseis gold dus voor alle rechterlijke ambtenaren.

De Grondwet bevat sinds 1983, in artikel 3, nog slechts de bepaling dat alle Nederlanders op gelijke voet in openbare dienst benoembaar zijn. Ten aanzien van vreemdelingen is niets bepaald. Dit betekent dat, als de wetgever bepaalde functies *niet* voor vreemdelingen wil openstellen, hij dit expliciet bij de wet zal moeten bepalen. Voorheen was de situatie andersom: geen benoembaarheid, tenzij, nu is het: wel benoembaarheid, tenzij. Vandaar het voorgestelde artikel 29a van de Wet op de rechterlijke organisatie. Verder ben ik van oordeel, dat vreemdelingen die voldoen aan de opleidingseisen die de Wet op de rechterlijke organisatie stelt, niet zonder meer met Nederlanders die daaraan ook voldoen, kunnen worden gelijkgesteld. Van een rechterlijke ambtenaar wordt onder meer verwacht dat hij een grondige kennis van de Nederlandse verhoudingen bezit. De nationaliteitseis acht ik daarvoor een juist en ook objectief criterium, ook al gelet op de eisen die aan vreemdelingen worden gesteld voor het verwerven van het Nederlanderschap. De raio-periode kan niet als argument worden gehanteerd, al was het maar omdat niet meer dan ongeveer de helft van de rechterlijke ambtenaren zijn loopbaan als raio begint. Het ten aanzien van het vereiste van Nederlanderschap maken van onderscheid tussen raio's en niet-raio's, zal naar ik vermoed niet in de bedoeling van de hier aan het woord zijnde leden hebben gelegen.

3.2. *Tijdelijke aanstelling gerechtsauditeurs*

In de memorie van toelichting heb ik reeds opgemerkt, dat de tijdelijke aanstelling van gerechtsauditeurs zal geschieden op de wijze en onder de voorwaarden die gelden voor departementsambtenaren. Voor dezen geldt dat zij als regel worden aangesteld voor een proeftijd van twee jaar (Algemeen rijksambtenarenreglement, artikel 6, tweede lid, onderdeel a). De bij de leden van de V.V.D.-fractie levende gedachte dat van deze algemene lijn zou zijn afgeweken, moet dan ook op een misverstand berusten.

3.3. *Ontslagleeftijd kantonrechters-plaatsvervangers*

Het lid van de R.P.F.-fractie veronderstelt blijkbaar dat eerst bij deze gelegenheid de ontslagleeftijd van 70 jaar voor kantonrechters-plaatsvervangers zou worden ingevoerd. Ik wijs erop dat die ontslagleeftijd ook thans reeds ingevolge artikel 36, derde lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie, voor de kantonrechters-plaatsvervangers geldt. Van enige wijziging op dit punt en eventuele gevolgen daarvan is derhalve geen sprake.

3.4. Registratie van nevenfuncties

De leden van de V.V.D.-fractie deelden mede, ervoor te voelen het wetsvoorstel aan te vullen met een bepaling inzake de registratie van nevenfuncties.

Het opnemen van een dergelijke bepaling zou overleg met de rechterlijke macht meebrengen, waardoor de verdere behandeling van het wetsvoorstel zou worden vertraagd. Afgezien daarvan meen ik dat het juister is, de wenselijkheid van registratie van nevenfuncties te bezien in het ruimere kader van de regeling van de onverenigbaarheden. De Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie heeft dienaangaande voorstellen gedaan en ook de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft zich op deze materie bezonnen. Aan de Tweede Kamer heb ik ter zake een notitie toegezegd (Kamerstukken II, vergaderjaar 1987–1988, 20 274, nr. 1). Ik stel mij voor, daarin de registratie van nevenfuncties mede te betrekken.

3.5. Aanpassing bewoordingen eedsformule

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen eveneens, de bewoordingen van artikel 29 van de Wet op de rechterlijke organisatie aan te passen aan de grondwettelijke gelijkstelling van godsdienst en levensbeschouwing.

Ik kan mededelen dat op mijn ministerie een wetsvoorstel wordt voorbereid dat onder andere beoogt de bestaande omslachtige en tijdrovende regeling van de beëdiging van rechterlijke ambtenaren sterk te vereenvoudigen. Daarbij zal ook worden voorzien in zodanige aanpassing van de formule voor de eed of belofte, dat aan de in dezen geuite wens zal zijn voldaan. Een ontwerp van dit wetsvoorstel is inmiddels om commentaar voorgelegd aan de Nederlandse Vereniging voor rechtspraak.

4. Nota van wijziging

Bij deze memorie van antwoord heb ik een nota van wijziging gevoegd.

In de eerste plaats heeft deze betrekking op de in de bijlage bij het voorlopig verslag gemaakte technische opmerkingen, met inbegrip van die welke de redactionele opmerking van de Raad van State betrof. Daarbij is tevens een tot nu toe niet opgemerkte onjuiste verwijzing in artikel I, onderdeel M, gecorrigeerd. Volgens dit artikel zou de beoogde wijziging moeten worden aangebracht in artikel 73, vierde lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie; dit moet echter zijn: artikel 73, vijfde lid. Daarnaast zijn enkele wetgevingstechnische verbeteringen aangebracht.

In de tweede plaats voorziet de nota in de aanvulling van artikel XI van het wetsvoorstel, zoals besproken in onderdeel 2.7 van deze memorie.

Ten slotte stel ik in onderdeel G van de nota van wijziging voor, aan het wetsvoorstel nog een artikel toe te voegen, te weten artikel XIa, bevattende een overgangsvoorziening voor gerechtsauditeurs die thans een deeltijd van minder dan de helft vervullen. In de loop der jaren zijn enkele gerechtsauditeurs aangesteld voor tweevijfde deel van een gewone taak. Bij gelegenheid van de invoering van de arbeidsduurverkortung is deze omgezet in een gedeeltelijke werktijd van zestien uur. Dit is minder dan de helft van de volledige werktijd en derhalve niet in overeenstemming met hetgeen ten aanzien van de minimale deeltijd is bepaald. Deze gerechtsauditeurs (thans vijf in getal) zullen hun deeltijd op ten minste de helft van de volledige tijd moeten brengen. Ik acht het redelijk hun daarvoor een overgangstermijn te bieden die gelijk is aan de in artikel X van het wetsvoorstel opgenomen overgangstermijn voor de plaatsvervangers. Binnen die termijn kunnen de betrokken gerechtsaudi-

teurs verzoeken hun werktijd zo aan te passen, dat deze aan de wettelijke norm voldoet.

Voor de inwilliging van het verzoek, indien dat niet meer betreft dan het uitbreiden van de deeltijd tot de helft van de volledige tijd – derhalve van zestien naar negentien uur per week – acht ik een beoordeling onjuist. Het gaat in feite om niet meer dan een technische aanpassing. Dergelijke verzoeken zullen derhalve zonder meer worden ingewilligd. Betreft het verzoek evenwel uitbreiding van de werktijd tot meer dan de helft van de volledige tijd, dan meen ik dat daarop de in het voorgestelde nieuwe artikel 7b van de Wet op de Rechterlijke organisatie neergelegde adviesprocedure van toepassing moet zijn. Een en ander is geregeld in het eerste lid van artikel XIa. Mocht het zich voordoen dat geen verzoek tot uitbreiding van werktijd wordt gedaan, dan zal, om te voorkomen dat een onwettige situatie ontstaat, de betrokkene de dienst moeten verlaten. Het tweede lid van artikel XIa voorziet erin, dat in een dergelijk geval ontslag wordt verleend.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes

Bijlage, behorende bij de memorie van antwoord inzake wetsvoorstel 20 301 (wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en enkele andere wetten ter regeling van de deeltijdarbeid van rechterlijke ambtenaren)

6. Overgangsregeling

De minister heeft een overgangsregeling ontworpen voor de aanstelling van de huidige plaatsvervangers in een «gewone» deeltijdbetrekking.

Deze overgangsbepaling is een «eenvoudige». De betrokkene dient een verzoek in te dienen. Daarna volgt geen volledige sollicitatieprocedure, maar er dient wel een advies van een hogere in rang te komen.

De Raad meent dat de voorgestelde procedure met meer waarborgen dient te worden omgeven. Ten eerste vinden wij dat een clausulering dient te worden aangebracht in artikel 7b, inhoudende dat het verzoek slechts in bepaalde duidelijk omschreven gevallen wordt afgewezen. Wij denken daarbij aan formele gronden als het bestaan van een oncomptabiliteit of het feit dat de betrokkene in opleiding is of als plaatsvervanger wegens vervanging is aangesteld. De Raad kan er voorts begrip voor hebben dat er een advies van een hogere in rang wordt opgesteld. Wel vinden wij dat één beoordelingsautoriteit te weinig is, omdat men dan te zeer afhankelijk kan zijn van de persoonlijke verstandhouding. Er dienen twee hogeren in rang bij het advies betrokken te zijn. De betrokkene dient voorts een beroepsmogelijkheid te hebben indien het verzoek wordt afgewezen of voor een ander aantal uren wordt toegewezen dan de betrokkene had verzocht.

Tenslotte mist de Raad een regeling voor de anciënniteit van de deeltijders die kort voor de inwerkingtreding van de voorgestelde wet full-time rechter worden. Zij bouwen hun anciënniteit pas op vanaf het moment dat hun plaatsvervangerschap wordt opgeheven. Op het moment dat part-timers volgens de nieuwe regeling een aanwijzing krijgen met de bij hen behorende anciënniteit, worden de bovengenoemde full-time-rechters in anciënniteit «gepasseerd». De Raad beveelt aan ook voor hen een overgangsbepaling te treffen.